

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN ÇATIŞMA ÇÖZÜMÜ KABİLİYETİ: MALİ VE ORTA AFRİKA CUMHURİYETİ VAKALARI

Görkem TANRIVERDİ ŞEYŞANE*

Selma ŞEKERCİOĞLU**

Araştırma Makalesi

Öz

Bu makalede Avrupa Birliği'nin (AB) çatışma çözümü yaklaşımı Mali ve Orta Afrika Cumhuriyeti'ndeki çatışma çözümü süreçleri üzerinden Whitman ve Wolff'un "kabiliyetler" modeli ışığında analiz edilmektedir. Çalışmada öncelikle, çatışma çözümü kavramı ve "kabiliyetler" yaklaşımına odaklanılmaktadır. İkinci olarak, AB'nin çatışma çözümü yaklaşımının tarihsel gelişimi tartışılmaktadır. Son olarak, AB'nin çatışma çözümü kabiliyeti, AB'nin sivil ve askeri misyonlarının bulunduğu bu iki örnek olaya odaklanarak, harekete geçme, fon sağlama ve iş birliği ve koordinasyon kabiliyetleri bağlamında analiz edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Çatışma Çözümü Kabiliyeti, Mali, Orta Afrika Cumhuriyeti

The European Union's Conflict Resolution Capability: The Cases of Mali and the Central African Republic

Abstract

This article analyzes the conflict resolution approach of the European Union (EU) based on conflict resolution processes in Mali and the Central African Republic in light of Whitman and Wolff's "capabilities" model. First, it focuses on the concept of conflict resolution and the "capabilities" model. Second, it discusses

* Dr. Öğr. Üyesi, Doğu Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü, E-Posta: gtanriverdi@dogus.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3665-3743.

** Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Arel Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler (İngilizce) Bölümü, selmasekerioglu@arel.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5531-6315.

Makalenin Gönderilme Tarihi: 25/01/2021 Kabul Edilme Tarihi: 03/09/2021

the historical development of the EU conflict resolution approach. Finally, it analyzes the EU's conflict resolution capability in the context of the capabilities to act, fund, and cooperate and coordinate, focusing on two case studies where the EU has military and civilian missions.

Keywords: *European Union, Conflict Resolution Capability, Mali, Central African Republic*

Giriş

Avrupa Birliği (AB)'nin ulusüstü bir bölgesel örgüt olarak ortak dış politika geliştirme sürecinde yaşadığı dönüşüm ve eğilimler pek çok farklı açıdan ele alınabilir. Bu çalışma temelde 2009 Lizbon Antlaşması sonrasındaki süreçte AB dış politikasının çatışma çözümü yaklaşımındaki kabiliyetlerine odaklanmaktadır. Bu kabiliyetler, Whitman ve Wolff'un "kabiliyetler" modeli çerçevesinde belirlenmiş olan harekete geçme kabiliyeti, fon sağlama kabiliyeti ile iş birliği ve koordinasyon kabiliyetidir.¹ Makalede bu kabiliyetler, Mali ve Orta Afrika Cumhuriyeti vakaları üzerinden analiz edilecektir. Çatışma çözümünün çatışma önleme, arabuluculuk, barış koruma ve barış inşası gibi farklı safhalarını inceleme imkanı sunan bu örnek ülkeler, Lizbon sonrasında askeri ve sivil misyonlara ev sahipliği yapan, en az bir barış süreci yaşamış/yaşamakta olan, İstikrar ve Barışa Katkı Sağlayan Araçlar (IcSP) bütçesinden yararlanan ülkeler arasından seçilmiştir. Bu kapsamda çalışmanın amacı, AB'nin Mali ve Orta Afrika Cumhuriyeti'ndeki çatışma çözümü yaklaşımını kabiliyetler modeli ışığında analiz etmektir.

I. Çatışma Çözümü ve Kabiliyetler

AB, dünyanın farklı bölgelerine yerleştiği sivil ve askeri misyonlar ile silahlı çatışmaların çözüm süreçlerine dahil olmaktadır. Literatürde, AB'nin çatışma bölgelerindeki bu misyonlarını tanımlamak için çatışma yönetimi, çatışma sonrası yeniden inşa, çatışma önleme gibi farklı terimler tercih edilse de bu makalede şemsiye bir kavram olarak çatışma çözümü kavramı kullanılmaktadır. Silahlı çatışmaları ortadan kaldırma sürecini tanımlamak için kullanılan en yaygın ve en eski ifadelerden biri olan çatışma

¹ Richard G. Whitman ve Stefan Wolff, "The European Union as a global conflict manager: capabilities and context in an interdependent World," içinde *The European Union As A Global Conflict Manager*, ed. Richard G. Whitman ve Stefan Wolff (The USA and Canada: Routledge, 2012), 3-19.

çözümü, çatışmanın altında yatan yapısal sorunların tespit edilerek dönüştürülmesi olarak tanımlanmaktadır.² Bu makalede çatışma çözümü kavramı çatışmanın ortaya çıkışından barış anlaşmasının uygulanma safhasına kadar olan süreci ifade etmektedir. Buna göre AB'nin çatışma çözümü yaklaşımı, çatışma önleme, arabuluculuk, barış koruma ve barış inşası faaliyetleri ışığında incelenmektedir.³

Uluslararası veya bölgesel bir örgütün çatışma çözümü alanındaki yetkinliğini analiz etmek için “kabiliyetler” (*capabilities*) modeli elverişli bir analiz çerçevesi sunmaktadır. Örneğin, Lundgren uluslararası örgütlerin çatışma çözümü alanında gelişen yetkinliklerini analiz ederken üç değişkene odaklanır. Bunlar, diplomatik müdahale, ekonomik yaptırım ve saha misyonları kabiliyetleridir.⁴ Rieker ise AB'nin bir güvenlik aktörü olarak kabiliyetini, yönetsel kabiliyet derecesiyle ölçer ve kabiliyetleri, haklar ve yetkiler, kaynaklar, yetkinlik ve yönetsel beceri şeklinde dörde ayırır.⁵ Bu makalede ise AB'nin çatışma çözümü yaklaşımı, sistematik ve kapsamlı bir analiz çerçevesi sunması nedeniyle Whitman ve Wolff tarafından AB'nin küresel çatışma yönetimi konusundaki rolünü incelemek üzere geliştirilmiş “kabiliyetler” modeli ışığında analiz edilecektir. Birliğin bu alanda başarılı olabilmesi için Whitman ve Wolff'a göre üç temel “kabiliyete” sahip olması gerekmektedir: harekete geçme kabiliyeti, fon sağlama kabiliyeti ve işbirliği ve koordinasyon kabiliyeti.⁶

“Harekete geçme kabiliyeti” (*capabilities to act*) siyasal bir iradenin ortaya koyulmasını teşkil eder. Bu bağlamda, devlet liderlerinin arabulucu ya da çatışma çözümcüsü olarak çatışmaya dahil olması beklenir. Buradaki siyasal irade genellikle devletin çıkar ve değerleriyle, çatışmanın türüyle ve müdahalenin başarılı olma olasılığı ile bağlantılıdır. AB'nin sahip olduğu ekonomik güce ek olarak temsil ettiği siyasal meşruiyet, çatışma ve kriz alanlarında varlık gösterme potansiyelini güçlendirmektedir. Bu durum, AB

² Oliver Ramsbotham, Tom Woodhouse ve Hugh Miall, *Contemporary Conflict Resolution*, (Cambridge: Polity Press, 2015).

³ Bknz. Connie Peck, “The Role of Regional Organizations in Preventing and Resolving Conflict”, içinde *Turbulent Peace: The Challenges of Managing International Conflict*, ed. Chester A. Crocker, Fen Osler Hampson, Pamela Aall (Washington D.C.: United States Institute of Peace Press, 2003), 561-583.

⁴ Magnus Lundgren, “Conflict management capabilities of peace-brokering international organizations, 1945–2010: A new dataset,” *Conflict Management and Peace Science*, (2015): 7.

⁵ Pernille Rieker, “The EU- A Capable Security Actor? Developing Administrative Capabilities”, *European Integration*, 31:6 (2009): 704, 706.

⁶ Richard G. Whitman ve Stefan Wolff, “The European Union as a global,” 3-19.

misyonlarına yönelik belirgin bir talebin gelişmesine neden olmuştur.⁷ Charbonneau, AB'nin kriz yönetiminde kazandığı özel statüye dikkat çeker ve AB'nin siyasi meşruiyet ve askeri etkinliği bünyesinde birleştirmesiyle NATO'dan daha meşru, Birleşmiş Milletler'den (BM) ise daha etkili bir aktöre dönüştüğünü belirtir.⁸

AB'nin operasyonel ve yapısal yetenekleri onu kendine özgü bir aktör yapmasına rağmen yatay ve dikey çok katmanlılık kurumsal zorlukların ortaya çıkmasına da sebep olmaktadır. 1965'te Füzyon Antlaşması ile Avrupa Topluluklarının birleşerek tekil kurumlar ile yola devam edilmesinden başlamak üzere kurumlar arasındaki yetki çatışmaları AB'nin dış eylemliliğinde gri alanların oluşmasına sebep olmuştur.⁹ AB bütünleşmesinin en tartışmalı alanlarından olan dış, güvenlik ve savunma politikaları kademeli olarak zaman içinde evrilmiş ve uluslararası konjonktürün de etkisiyle kaçınılmaz olarak gelişim göstermiştir. Özellikle AB savunma politikasının gelişiminde Balkan bölgesinde yaşananlara ilişkin hızlı ve etkin çözümün üretilmemesi etkili olmuştur.

Uzun süre çatışma çözümünde rol almak isteyen AB, öncelikle çatışma önleme alanına odaklanmıştır. Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP) ile başlayan sürece ekonomik, siyasi ve diplomatik araçlar entegre edilmiştir. Ne var ki Eski Yugoslavya'daki çatışmaları önleme ve kontrol altına alma konusundaki başarısızlığı, AB'nin askeri ve sivil kriz yönetimi kabiliyetini artırmak için mevcut ekonomik, teknik ve siyasi kaynaklarını geliştirmeye itmiştir.¹⁰ AB, 1999'da Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikasını (AGSP) oluşturarak sürdürdüğü bu rol ile, temelde otonom bir yapı sağlayacak askeri, sivil ve sivil-askeri kriz yönetimi misyonlarını geliştirmeyi hedeflemiştir.¹¹ Bu süreçteki en büyük gelişme Lizbon Antlaşması ile sağlanmıştır. AGSP'nin Ortak Güvenlik ve Savunma Politikasına (OGSP)

⁷ Bastian Giegerich'ten aktaran Bruno Charbonneau, "What Is So Special about the European Union? EU-UN Cooperation in Crisis Management in Africa," *International Peacekeeping*, 16:4 (2009): 548.

⁸ Bruno Charbonneau, "What Is So Special about the European Union?," 553.

⁹ Carmen Gebhard, "The Institutional nature of the EU as a Global Conflict Manager," içinde *The European Union As A Global Conflict Manager*, ed. Richard G. Whitman ve Stefan Wolff (The USA and Canada: Routledge, 2012), 25-26.

¹⁰ Alistair J.K. Shepherd, "Transforming CSDP for Global Conflict Management," içinde *The European Union As A Global Conflict Manager*, ed. Richard G. Whitman ve Stefan Wolff (The USA and Canada: Routledge, 2012), 34.

¹¹ Bastian Giegerich, "Chapter Two: Military and Civilian Capabilities for EU-led Crisis-Management Operations," *Adelphi Series*, 50 (2010): 41.

dönüştürülmesi ile AB, çatışma çözümünün arabuluculuk, müzakere ve yeniden inşa gibi safhalarında daha fazla yer almaya başlamıştır.¹² Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi makamı tanımlanarak Konsey ve Komisyon'un daha koordineli çalışabilmesi amaçlanmıştır. Hem Konseyin bir parçası hem de Komisyon'un başkan yardımcısı olan Yüksek Temsilci'den kurumlar arası koordinasyonu kolaylaştırması beklenmektedir. Ancak Gebhard'a göre Lizbon Antlaşması ile soruna ilişkin yasal bir çözüm getirilememiştir.¹³ Yine de Avrupa Dış Eylem Servisi'nin (EEAS) kurulması ile sivil ve askeri kapasitenin gelişimi kalıcı hale gelmiştir.¹⁴

Askeri kabiliyet gelişimi konusunda ise Avrupa Savunma Ajansı (ASA), 2008 yılından bu yana Kabiliyet Geliştirme Planlaması yapmaktadır. Burada temel amaç, üye devletlerin veri paylaşımı ile askeri kabiliyetlerin durum tespitini yapmak, üye devletler arasındaki uyumu artırmak ve öncelik planlaması yapmaktır.¹⁵

"Fon sağlama kabiliyeti" (*capabilities to fund*) ise AB'nin güçlü olduğu alanlardan birini teşkil eder. Geniş ekonomik ve siyasal araçlara sahip olması ve hem operasyonel hem de yapısal kabiliyetleri, AB'yi önemli bir güvenlik aktörüne dönüştürmüştür. Avrupa Komisyonu'nun sahip olduğu kalkınma işbirliği, insani yardım, bölgesel işbirliği ve dış ticaret bir bölgesel örgütün sahip olabileceği en kurumsallaşmış dış eylem araçları içinde yer almaktadır. Bununla birlikte AB'nin sahip olduğu bu geniş kaynaklar, uygulamada organizasyonel ve kurumsal zorlukları da beraberinde getirmektedir.¹⁶

Çatışma ve kriz bölgelerine şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkeleri gereği fon sağlamak konusunda hızlı hareket edememe sorununu çözmek amacıyla 2001'de oluşturulan Hızlı Reaksiyon Mekanizması, 2014'ten itibaren "İstikrar ve Barışa Katkı Sağlayan Araçlar" (*Instruments contributing to Stability and Peace- IcSP*) adıyla sürdürülmektedir.¹⁷ Kriz ve kriz öncesi durumlara finansal destek sağlamak amacıyla oluşturulan IcSP, 2014-2020

¹² Alistair J.K. Shepherd, "Transforming CSDP," 33.

¹³ Carmen Gebhard, "The Institutional nature," 28.

¹⁴ Richard G. Whitman ve Stefan Wolff, "The European Union as a global," 12.

¹⁵ European Defence Agency, "Capability Development Plan," Erişim Tarihi: Haziran 15, 2021, <https://eda.europa.eu/what-we-do/all-activities/activities-search/capability-development-plan>.

¹⁶ Carmen Gebhard, "The Institutional nature," 25.

¹⁷ The European Parliament and the Council of the European Union, "Regulation (EU) No 230/2014 of the European Parliament and of the Council" (2014), https://ec.europa.eu/fpi/sites/fpi/files/documents/140311_icsp_reg_230_2014_en.pdf.

yılları arasında kullanılması planlanan araçları belirlemiştir. IcSP çalışma alanları ve fonun dağılımı kısa, orta ve uzun vade olarak şu şekildedir: Kısa vadede (1) krize müdahale etme %70; uzun vadede (2) çatışma önleme, barış inşası ve krize hazırlık %9; ve (3) küresel ve bölgeler arası tehditlere karşılık verme %21.¹⁸ AB, 2014-2020 döneminde 75 ülkede finanse ettiği 200 projede devlet dışı aktörlerle işbirliği içindedir.¹⁹

Son olarak, “iş birliği ve koordinasyon kabiliyeti” (*capabilities to fund and coordinate*) ise yatay ve dikey yönlü olarak sınıflandırılmıştır. Yatay AB kurumları arasındaki koordinasyonu, dikey ise AB’nin kurumları ve üyeleri ile koordinasyonunu ifade etmektedir. Bunun bir diğer boyutunu ise AB’nin diğer örgütler ve AB üyesi olmayan devletlerle koordinasyonu ve işbirliği oluşturur.²⁰

Yatay işbirliği bağlamında, AB Konseyi ve Avrupa Komisyonu, AB Antlaşmasına göre dış eylem faaliyetlerinde işbirliği yapmakla yükümlüdür. Antlaşmada ayrıca her iki organın kendi yetki alanlarına uygun olarak politika geliştirmesi gerektiği öngörülür. Lizbon Antlaşmasının yürürlüğe girmesiyle 1 Aralık 2009’dan itibaren sürece dahil olan Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi, Avrupa Birliği Antlaşması (ABA) Madde 18’e göre dış eylem tutarlığını sağlamakla yükümlüdür. Bu bağlamda, Yüksek Temsilci her iki tarafı da temsil ederken taraflar arasında uzlaşmayı da sağlaması gereken pozisyondadır.²¹

Dikey işbirliğine bakıldığında, Gebhard, Birliğin iç kurumsal gerilimlerinin diğer örgütlerle ilişkilerinde de etkili olduğunu ve bu durumun BM, AGİT ve NATO gibi örgütlerle verimli iletişim kurma yeteneğini zayıflattığını ifade etmektedir. Buna rağmen Gebhard, AB’nin uyumlu bir aktör olarak algılandığını ifade etmektedir.²² OGSP ile oluşturulan entegre

¹⁸ European Commission [EC], “The Instrument contributing to Stability and Peace responds rapidly to crises, builds peace and prevents conflict around the World,” Service for Foreign Policy Instruments (FPI), Erişim Tarihi: Ekim 15, 2020, https://ec.europa.eu/fpi/what-we-do/instrument-contributing-stability-and-peace-preventing-conflict-around-world_en.

¹⁹ European Union External Action Service [EEAS], “Instrument contributing to Stability and Peace (IcSP),” 2016a, https://eeas.europa.eu/topics/instrument-contributing-stability-and-peace-icsp/422/instrument-contributing-stability-and-peace-icsp_en

²⁰ Richard G. Whitman ve Stefan Wolff, “The European Union,” 13-14.

²¹ Carmen Gebhard, “The Institutional nature,” 26.

²² Carmen Gebhard, “The Institutional nature,” 25.

bir sivil-askeri yapı, AB'nin BM ile işbirliğini güçlendirme ve BM'yi kısa vadeli kriz yönetiminde desteklemesi açısından önemlidir.²³

II. Avrupa Birliği'nin Çatışma Çözümü Yaklaşımının Gelişimi

Avrupa kıtasındaki siyasi işbirliği çabaları, 1970'li yıllarda Fouchet ve Davignon Planları ile başlar ve "Avrupa Siyasi İş Birliği (ASİ)" adıyla anılır.²⁴ Körfez Savaşı'nın ortak politika gereksinimi yaratması ve Soğuk Savaş sonrası AB'nin kendisini uluslararası alanda konumlandırma çabalarının sonucunda ASİ, 1992 tarihli Maastricht Antlaşması ile "ODGP"ye evrilmiştir.²⁵ 1997 Amsterdam Antlaşması ile kurulan ODGP Yüksek Temsilciliği ile ortak dış politika yapım süreci hız kazansa da aslında bu dönemde üye devletlerin ortak değerlerinin ve temel çıkarlarının korunması amaçlanmıştır.²⁶ Bu süreç, 2003 Avrupa Güvenlik Strateji Belgesi, 2008 Stratejinin uygulanmasına ilişkin rapor ve nihayetinde 2009 Lizbon Antlaşması ile devam ettirilmiştir. Lizbon Antlaşması ile ODGP Yüksek Temsilcisinin yetkileri Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisine devredilmiştir ve EEAS kurulmuştur. ODGP Yüksek Temsilcisinin sadece Konsey ile çalışmasının yarattığı zorluklar yeni tanımlanan Yüksek Temsilcilik makamının rolünü belirlemede etkin olmuştur. Burada üye devletler ve Birlik kurumları arasındaki rol dağılımının daha net hale getirilmesi hedeflenmektedir. Bunun gerçekleşebilmesi için ise Yüksek Temsilcinin rolü arttırılmış ve hem devletlerin hem de Komisyon'un temsilcisi olarak hareket edebilmesine olanak sağlanmıştır. Yüksek Temsilcinin bu karmaşık yapı içerisinde hibrit bir role sahip olduğu belirtilebilir. Bir yanda askeri ve savunma odaklı konuların hükümetlerarası karakteristiği, bir yanda Komisyon'un süreçte aktif rol alabilme çabaları Yüksek Temsilcinin entegre politika üretebilmek konusunda yetkilendirilme ihtiyacını ortaya koymuştur. Böylece Lizbon Antlaşması ile birlikte Yüksek Temsilciye hem Konsey hem de Komisyon'da doğal bir rol verilmesi ve kendisine bağlı bir Dış Eylem Servisi'nin kurulması ile Yüksek Temsilcinin kurumsal gücünü artırması hedeflenmiştir.

²³ Alistair J.K. Shepherd, "Transforming CSDP," 39.

²⁴ John McCormick, *Avrupa Birliği Siyaseti*, (Ankara: Liberte Yayınları, 2015), 493.

²⁵ Brian White, *Understanding European Foreign Policy*. (Great Britain: Palgrave, 2001), 95.

²⁶ Federiga Bindi, "European Union Foreign Policy: A Historical Overview," içinde *The Foreign Policy of the European Union Assessing Europe's Role in the World*, ed. Federiga Bindi (Virginia: The Brookings Institution, 2010): 26.

Avrupa'daki savunma konusundaki girişimler ise çok daha eskidir. 1950'de Pleven Planı ile başlamış, 1952 yılında Fransa'nın vetosu dolayısıyla gerçekleşemeyen Avrupa Savunma Topluluğu girişimi ve 1954 yılında kurulan Batı Avrupa Birliği (BAB) ile sürdürülmüştür.

1990'larda Bosna ve Ruanda'daki katliamlar, AB'nin ortak dış politikasında çatışma önleme stratejilerini ön plana almasında önemli bir kırılma yaratmıştır. AB, Bosna Savaşı'ndaki başarısızlığın ardından, çatışma önleme ve barış inşası süreçlerinde daha aktif bir rol oynama konusunda hem ekonomik hem de siyasi adımlar atmaya başlamıştır. Bunlardan ilki, BAB'ın 1992 Petersberg kararları çerçevesinde AB'nin insani yardım, güvenlik ve barışın korunması alanlarındaki rolünün şekillenmesidir.²⁷ Bu kapsamdaki proaktif bir diğer adım ise AB'nin 1999 Köln Zirvesinde "AGSP"yi oluşturmasıdır.²⁸ Böylece AB, uluslararası alanda özellikle krizlerin çözümünde daha etkin olmayı hedeflemiştir. Güvenlik işbirliği örgütlenmesi, Avrupa Güvenlik Stratejisi (2003), Avrupa Savunma Ajansı (2004) ve Avrupa Güvenlik ve Savunma Kolejinin (2005) kurulması ile devam etmiştir. Nihai olarak Lizbon Antlaşması ile bütün bu dağınık yapı tek elde toplanmıştır. Özellikle 2000'den itibaren AB'nin barış gücü misyonlarındaki sayısal artış, örgütün savunma ve güvenlik kapsamındaki dış eylemlerinin OGSP'ye entegre edilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.²⁹ İşlevleri 2010 yılında, ad tüzel kişiliği ise 2011 yılında sona eren BAB'ın, işlevleri ve yürütmekle yükümlü kurumlar farklı adlar altında kademeli şekilde AB'ye devredilmiştir.

Avrupa Komisyonu'nun sivil toplum kuruluşları ile geliştirdiği diyalog da AB'nin özellikle Afrika'daki çatışmaları önleme stratejisine geçişinde belirleyici bir rol oynamıştır. 1995'te Genel İşler Konseyi tarafından kabul edilen "Afrika'da önleyici diplomasi, çatışma çözümü ve barış koruma" kararı AB'nin çatışma önleme yaklaşımında dönüm noktası olarak tanımlanmaktadır. 1994 yılında başlayan ve 1995'te somutlaşan bu sürecin önemli çıktılarında birisi de 1997 yılında Komisyon ve Parlamento işbirliğinde kurulan "Çatışma Önleme Ağı"dır. Böylece AB'nin çatışma önleme anlayışı, yardım ve dış politika ile bağlantılı olarak kurgulanmış ve 1997'de Amsterdam'da Çatışma Önleme Avrupa Konferansı düzenlenmiştir.³⁰

²⁷ John McCormick, *Avrupa Birliği*, 496.

²⁸ Carmen Gebhard, "The Institutional nature," 23.

²⁹ Carmen Gebhard, "The Institutional nature," 24.

³⁰ Manners, "Normative Power Europe," 187-188.

AGSP'nin Lizbon Antlaşması ile OGSP'ye evrim süreci operasyonel gelişmenin gerçekleşebilmesine yönelik atılan bir adım olsa da Gebhard'a göre ne uluslararası kriz ve çatışma çözümü konusunda kapsamlı bir görev tanımı yapılmakta ne de AB'nin diğer dış eylemleri OGSP'den ayrı gerçekleşmektedir.³¹ Ancak yine de OGSP, AB'nin çatışma çözümü konusundaki girişimlerine temel kabul edilmektedir. Özellikle *ad hoc* girişimlerin sistemli hale gelmesi bu politika sayesinde mümkün olabilmektedir. Zamanla kendi içinde de dönüşüm yaşayan OGSP, daha çok sivil kapasitenin gelişmesine odaklı hale gelmiştir. ODGP ile bir arada ele alındığında sivil ve askeri odakların dengesi AB'nin kendine özgü geniş spektrumlu bir kriz yönetimi mekanizmasının gelişmesiyle daha iyi anlaşılabilir.³²

Bununla birlikte gelen eleştiriler, *ad hoc* nitelikli operasyonların gerçekleşmesinin kapsamlı bir işbirliği ve aktif bir süreç çerçevesinde olmadığına odaklanmakta ve AB operasyonlarını BM ve NATO operasyonlarından ayırmaktadır. AB'nin 2000'li yılların başında sahip olduğu operasyonel momentumun zaman içerisinde yitirildiğinden bahsedilmektedir. AB'nin 2009 Lizbon Antlaşması sonrası hem sayıca hem de etkinlik olarak azalan uluslararası misyonları AB'nin OGSP'sinin sorgulanması ve üye devletlerin operasyon konusunda anlaşmasının zorluklarını yansıtmaktadır. Burada üye devletlerin gönülsüzlüklerinin çok çeşitli sebepleri olduğundan bahsedilebilir. Buna göre ortak çıkarların azlığı, 2008 finansal krizinin etkisi, ortak bir güvenlik merkezinin kurulmasına ilişkin isteksizlik, uluslararası operasyonlara ilişkin yorgunluk ve nihayetinde üye devletlerin dış misyonlara bakışlarındaki farklılaşma sürecin nedenlerini oluşturmaktadır.³³

Her ne kadar dış politika tek elde ve daha koordineli olacak şekilde toplanmaya çalışılsa da üye devletlerin isteksizliğinin ortak politika ve daha da önemlisi hızlı hareket edebilme yetisinin gelişmesini önlediği söylenebilir. Yine de BM, NATO talepleri ve eski sömürge ülkeleri ile bağı olan ülkelerin girişimleri misyonların oluşması için zemin hazırlamaktadır. Ancak AB misyonlarının sivil/askeri doğası, değişen personel yapısı ve diğer örgütler/devletler ile ortaklığı gibi başlıklar üzerinde farklılaşabildiğinden her vakanın ayrı şekilde ele alınmasının daha anlamlı sonuçlar doğuracağı açıktır.

³¹ Carmen Gebhard, "The Institutional nature," 24.

³² Alistair J.K. Shepherd, "Transforming CSDP," 33.

³³ Tim Haesebrouck ve Melanie Van Meirvenne, "EUFOR RCA and CSDP Crises Management Operations: Back on Track?," *European Foreign Affairs Review* 20, sayı 2 (2015).

Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü'nün hazırladığı raporda, Irak ve Afganistan'daki askeri operasyonlardan sonra askeri müdahaleye üye devletlerin mesafeli yaklaştığı ve sivil misyonları daha fazla desteklemeye başladığı belirtilmektedir. En ilgi çekici kısım ise OGSP kapsamında 2004 sonrasında gerçekleştirilen 34 misyondan 22'sinin sivil misyonlardan oluşmasının AB'nin yaklaşımına daha uygun olduğu vurgusudur. Bununla birlikte sivil misyonların maliyetinin daha düşük olması ve üzerinde uzlaşmanın daha kolay olduğu savı AB ülkelerinin askeri misyonlara olan desteğinin azalmasındaki en belirgin nedendir.³⁴

Yine de süreç içerisinde Birliğin çatışma çözümünün özellikle çatışmaların önlenmesi safhasıyla ilgili çeşitli dokümanlar hazırladığı görülmektedir. Bu konudaki çalışmalardan ilki 2001 yılında Komisyon tarafından hazırlanan "Çatışmanın Önlenmesi" başlıklı bilgilendirme metnidir. Yine aynı yıl şiddetli çatışmaların önlenmesine yönelik program hazırlıkları başlamıştır. 2002 yılının Avrupa Birliği Zirvesi'nde³⁵ alınan kararlar programın uygulamaya koyulduğu görülmektedir. Daha önce bahsettiğimiz 2003 tarihli Avrupa Güvenlik Stratejisi'nin³⁶ stratejik amaçlar ve siyasal çıkarım başlıkları altında küresel tehditler kapsamında çatışmaların düzeyine değinmekte ve özellikle bölgesel çatışmalara ilişkin AB yardımlarını vurgulamaktadır. Belgede artan tehditlerden dolayı kriz çıkmadan önce hazırlıklı olunması ve olası çatışmalarda daha hızlı koordine olabilmek için askeri ve diplomatik kabiliyetlerin geliştirilmesi gerektiği belirtilmektedir. Bu kapsamda çatışma yönetimi ve çatışma önleme araçlarının geliştirilmesi önemli olmakla birlikte özellikle kısa süreli kriz yönetimi konusunda BM'ye destek verilmesi de değerlendirilmektedir. Lizbon Antlaşmasının imzalandığı 2007 yılında Avrupa Birliği Zirvelerinde de konuya değinilmekle beraber esasen 2009 yılında yürürlüğe giren Lizbon ile ABA madde 21(2/c) en üst düzey hukuk normu haline gelmiştir. 2011³⁷,

³⁴ Directorate General for External Policies of the Union, "CSDP Missions and Operations," (In-Depth Analysis PE 603.481, 2020): 5.

³⁵ European Commission [EC], "Presidency Conclusions Seville European Council 21 and 22 June 2002," Haziran 2002, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/DOC_02_13.

³⁶ The Council of the European Union, "European Security Strategy," 15895/03, (2003). <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15895-2003-INIT/en/pdf>

³⁷ 2011 kararı bütünüyle çatışma önleme konusuna odaklanmakla birlikte, madde 3'te AB'de geliştirilen çatışma önleme ve arabuluculuk mekanizmaları ifade edilmektedir. Madde 5-6'da ise erken uyarı ve erken harekete geçmenin önemi vurgulanmaktadır. Bkz. The Council of the European Union, "Council Conclusions on Conflict Prevention," Haziran 2011, https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/122911.pdf.

2013³⁸ ve 2014³⁹ yılı Bakanlar Konseyi toplantılarında yeni kararlar alınmış ve 2013 yılında Avrupa Parlamentosu ve Konsey tarafından “Dış Çatışma ve Krizlere Yönelik Kapsamlı Yaklaşım” adı altında ortak bir bilgilendirme metni yayınlanmıştır.⁴⁰

AB, OGSP kapsamında son 20 yılda 34 misyon ve operasyon gerçekleştirmiştir. 2009 öncesi misyonlar genelde *ad hoc* temelli oluşturulurken 2009’da Lizbon Antlaşmasının yürürlüğe girmesiyle daha planlı bir hal almıştır. Her ne kadar bu misyonların gücü, etkililiği ve kapasitesi tartışılsa da koruma sorumluluğu, AB’nin askeri gücünü insani amaçlar için kullanması misyonunun temel noktasıdır. AB bu faaliyetlerinin dışında BM ile de Barış Operasyonları ve Kriz Yönetimi konularında Stratejik Ortaklık geliştirmektedir.⁴¹

III. AB’nin Çatışma Çözümü Kabiliyeti: Mali ve Orta Afrika Cumhuriyeti

A. Mali

Mali, Lizbon’un AB’ye dış politika ve çatışma çözümü çerçevesinde kazandırdığı becerilerin doğrudan yansıdığı tipik bir örnektir.⁴² 19. yüzyıl

³⁸ 2013 kararı OGSP’ye ilişkin olarak geliştirilmiş olmakla birlikte çatışmaların önlenmesi ve yönetimi konusunda AB’nin uluslararası düzeyde sorumluluk alması, çatışmaların önlenmesinden barış inşası sürecine AB’nin kabiliyetlerinin geliştirilmesine odaklanmaktadır. Bu kapsamda EEAS’ın etkinliği ile sivil ve askeri misyonların kabiliyetlerinin geliştirilmesine ilişkin perspektif sunmaktadır. Bkz. Madde 2, 7, 12. The Council of the European Union, “Council conclusions on Common Security and Defence Policy,” Kasım 2013, https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/139719.pdf.

³⁹ 2014 kararı kriz ve çatışma durumlarında çatışma önlemeden, uzun dönemli barış inşasına çatışma çözümünün farklı safhalarında bütünlük bir yaklaşım geliştirilmesi gerektiğini öne çıkarmaktadır. Bu çerçevede AB’nin hızlı ve etkili cevap vermesi gerekliliği de vurgulanmaktadır. Bknz. madde 2, 4, 6-9 ve 16. The Council of the European Union, “Council conclusions on the EU’s comprehensive approach,” (Mayıs 2014), <https://www.consilium.europa.eu/media/28344/142552.pdf>.

⁴⁰ European Union External Action Service [EEAS], “EU Conflict Early Warning System,” Factsheet, 2014a, http://www.eas.europa.eu/archives/docs/cfsp/conflict_prevention/docs/201409_factsheet_conflict_earth_warning_en.pdf.

⁴¹ Political and Peacebuilding Affairs, “European Union,” United Nations (UN), 2020, https://dppa.un.org/en/european-union;_UN_Peacekeeping, “Reinforcing the UN-EU Strategic Partnership on Peace Operations and Crisis Management: Priorities 2019-2021,” Joint Press Statement, 2018, <https://peacekeeping.un.org/en/reinforcing-un-eu-strategic-partnership-peace-operations-and-crisis-management-priorities-2019-2021>.

⁴² Moussa Djiré ve diğerleri, “Assessing the Eu’s Conflict Prevention and Peacebuilding Interventions in Mali,” WOSCAP Enhancing EU Peacebuilding Capabilities, 2017.

sonunda Fransa kolonisi haline gelen Mali, 1960'ta bağımsızlığını kazanmıştır. Tek parti rejimleri ve olağanüstü hallerin siyasal hayata hâkim olduğu Mali'de 1991'de çok partili siyasal hayata geçilmiş; ancak bu geçiş istikrar ve demokrasinin sağlanmasında yeterli olmamıştır. 2011'de ülkenin kuzeyinde hükümete karşı başlatılan Azawad Ulusal Özgürlük Hareketinin (*National Movement for the Liberation of Azawad- MNLA*) öncülük ettiği Tuareg ayaklanması iç savaşı tetiklemiştir. Ayaklanmayı bastırmakta zorlanan devlet başkanı Amadou Toumani Touré darbe ile görevden alınmıştır. Darbe sonrasında iç siyasal karışıklıktan faydalanan cihatçı ve selefi gruplar, ülkenin kuzeyindeki farklı bölgeleri ele geçirmiştir. MNLA ise 6 Nisan 2012'de Mali'nin kuzeyinde bağımsızlığını ilan etmiştir. Demokrasiye geçiş konusunda uluslararası baskının artması üzerine kurulan geçiş hükümeti, önemli kentleri cihatçı gruplar tarafından işgal edilen ülkenin kontrolünü sağlamakta zorlanmış ve Fransa'nın askeri müdahalesini talep etmiştir.⁴³ Fransa'nın başlattığı *Serval* operasyonu ile cihatçıların kontrolü altına geçen birçok kent geri alınmıştır. Böylece Mali hükümeti ile Tuareg isyancı grupları arasında barış görüşmeleri (Cezayir süreci) başlatılmıştır.

1. Harekete Geçme Kabiliyeti

AB, arabuluculuk ekibi ve sivil ve askeri misyonlar ile Mali'deki çatışma sürecine dahil olmuştur. Bu süreçte hem AB hem de AB üyesi Fransa çatışma çözümüne farklı araçlarla dahil olmuştur.

Lizbon Antlaşması sonrasında Mali hükümetiyle ikili ilişkileri geliştiren AB, Dış İlişkiler Konseyi ile taraflar arasında imzalanan ön anlaşmanın hazırlık sürecine katılmıştır. AB delegasyonu, Cezayir öncülüğünde başlatılan arabuluculuk ekibinde yer alarak 18 Haziran 2013'te imzalanan ön anlaşmada (*The Ouagadougou Agreements*) ve 20 Haziran 2015'te ülkede barış ve güvenliği tesis etmek için yol haritası sunan "Mali'de Ulusal Barış ve Uzlaşma Anlaşması"nın imzalanma sürecinde rol oynamıştır. Arabulucu ekibi, imzalanan anlaşmanın garantörleri arasında yer alarak gelecekteki çabaları destekleyeceğini ve çatışan taraflara iyi niyet misyonları sağlama, anlaşmanın uygulanması için tavsiye verme, anlaşmanın amaç ve hedeflerini

<https://www.woscap.eu/documents/131298403/131299900/Mali+-+USJPB.pdf/Mali%20-%20USJPB/index.pdf>.

⁴³ "Fransa'dan Mali'de İslamcılara karşı askeri müdahale," *BBC*, Ocak 12, 2013, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/01/130112_france_mali.

tehlikeye atabilecek sorunlar karşısında destek olma taahhüdünde bulunmuştur. Anlaşmasının uygulanma sürecini takip etmek üzere bir danışma çerçevesi oluşturulması ve silah bırakma, terhis ve entegrasyon (DDR) sürecinin başlatılması teşvik edilmiştir.⁴⁴

EEAS altında oluşturulan Arabuluculuk Destekleme Ekibi, çatışma sonrası dönemde diyalog ve uzlaşmayı destekleyecek uzmanları Mali'ye göndermiştir. AB, arabuluculuk kapsamında sağladığı finansal destek ve resmi ve gayriresmî diyalog kanalları ile çok taraflı diplomasinin gelişmesi için kısa dönemli fonlar sağlamaktadır.⁴⁵ Ancak silahlı gruplar, arabulucu ekibini tarafsız bir arabuluculuk sergilemediği gerekçesiyle eleştirmekte ve taslak anlaşmanın baskı ile imzalandığını ileri sürmektedir. Nitekim AB delegasyonu da para, mevki ve sürgün gibi önerileri sunduklarını ifade etmektedir.⁴⁶ Aslında AB'nin Mali'deki ekonomik ve siyasal istikrarı sağlaması ve devlet otoritesini ve kurumlarını güçlendirme amacı, AB'nin devlet otoritesini sağlamaya çalışan arabuluculuk yaklaşımı ile somutlaşmaktadır. AB'nin Mali'deki çatışmaya müdahalesinin altında sadece Mali için değil Sahel bölgesi için tanımladığı cihatçı terörizm ile mücadele ve bölgesel güvenlik yer almaktadır. Bu çerçevede AB'nin Mali'de istikrarı ve güvenliği sağlaması beklenen devlet otoritesinin tarafında olması ve tarafsız arabuluculuk ilkesinden uzaklaşması şaşırtıcı değildir.⁴⁷ Herrberg'in ifade ettiği gibi AB'nin arabuluculuk faaliyetleri AB'nin çatışma alanlarına duyduğu ilgiden ziyade çıkarlarını maksimize etmeye dönük olarak algılanmaktadır.⁴⁸ Ayrıca, çatışan aktörler arasında

⁴⁴ European Union External Action Service [EEAS], "Joint Declaration on the Implementation of the Agreement on Peace and Reconciliation in Mali from the Algiers Process," Joint Statements, 2017, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/22244/joint-declaration-implementation-agreement-peace-and-reconciliation-mali-algiers-process_en.

⁴⁵ European Union External Action Service [EEAS], "EU Mediation Support Team," Factsheet, 2014b, http://www.eeas.europa.eu/archives/docs/factsheets/docs/factsheet_eu-mediation-support-team_en.pdf.

⁴⁶ Véronique Dudouet ve Matteo Dressler, "From Power Mediation to Dialogue Facilitation: Assessing the European Union's Approach to Multi-Track Diplomacy," WOSCAP Enhancing EU Peacebuilding Capabilities, 2016: 18, <https://www.woscap.eu/documents/131298403/131553554/Scoping%2bStudy%2b-%2bMultitrack%2bDiplomacy.pdf/Scoping%20Study%20-%20Multitrack%20Diplomacy/index.pdf>.

⁴⁷ Véronique Dudouet ve Matteo Dressler, "From Power Mediation," 26.

⁴⁸ Antje Herrberg, "International Peace Mediation: a new crossroads for the European Union," DCAF Brussels- ISIS Europe, Europe Crisis Management Papers Studies, 2012: 23, https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/International_Peace_Mediation.pdf.

arabuluculuk faaliyetlerini sürdürürken silahlı örgütlerle çatışan Mali ordusuna askeri eğitim vermeyi sürdürmüştür.⁴⁹ Bu durum AB'nin çatışma çözümü stratejinin güvenlik odaklı olduğunu göstermekte ve güvenilir bir arabulucu misyonu üstlenmesini tehlikeye atmaktadır.

İkinci olarak AB, Mali'deki barış koruma sürecine askeri misyon göndererek dahil olmuş ve harekete geçme kabiliyetini ortaya koymuştur. 2012'de başlayan çatışmaların ardından OGSP çerçevesinde askeri bir misyon oluşturma fikri görüşülmeye başlamıştır.⁵⁰ İngiltere, İspanya gibi AB üyesi devletlerin Sahel bölgesindeki operasyonları teşvik ettiği ve özellikle Fransa'nın Mali'de siyasi iradenin ortaya koyulmasında katalizör olduğu görülmektedir.⁵¹ Mali hükümetinin çağrısı ve BM Güvenlik Konseyi'nin (BMGK) 2071 ve 2085 sayılı kararlarına⁵² dayanarak Mali'de oluşturulan AB Eğitim Misyonu (EUTM) spesifik olarak Mali'de daha geniş çerçevede ise Sahel bölgesi ve Afrika'da kalıcı barış ve güvenliğin sağlanması amacıyla ilk kez 2013'te oluşturulmuştur ve beş kez yenilenmiştir. Geleneksel barış koruma anlayışına benzer şekilde, Misyon ev sahibi devletin ve BMGK'nin onayıyla zorlayıcı önlemlerden ve risklerden uzak duracak şekilde yerleştirilmiştir. Temelde çatışma önleme, ateşkesi koruma, çatışma sonrası dönemde istikrar sağlayıcı önlemlere odaklanmaktadır. Askeri tavsiye, eğitim ve destek veren EUTM, Mali'de toprak bütünlüğünün sağlanması ve terörist grupların tehditlerini azaltmak amacıyla Mali silahlı kuvvetlerinin askeri kapasitesini restore etmekle ve askeri yardım sağlamakla görevlidir. Kurulduğu günden itibaren Mali Silahlı Kuvvetlerinde 18 bin askere eğitim vermiştir, ancak silahlı operasyonlara dahil olmamıştır.⁵³

⁴⁹ Véronique Dudouet ve Matteo Dressler, "From Power Mediation," 27.

⁵⁰ Trineke Palm ve Ben Crum, "Military operations and the EU's identity as an international security actor," *European Security* 28, sayı 4 (2019): 14.

⁵¹ Bélangère Rouppert, "EUTM Mali: A Rapid Response Operation Launched in an Open Conflict," içinde *Managing Crises, Making Peace*, ed. Maria Grazia Galantino ve Maria Raquel Freire, (London: Palgrave Macmillan, 2015): 237.

⁵² BMGK 2071 sayılı kararı (2012) ile üye devletler, AB ve Afrika Birliği dahil bölgesel ve uluslararası örgütlere Mali'deki askeri ve silahlı kuvvetlere yardım, uzmanlık, eğitim ve kapasite geliştirme desteğinde bulunmak üzere çağrıda bulunmuştur. Bkz. UN Security Council (UNSC) Resolution 2071 (Ekim 12, 2012). <http://unscr.com/en/resolutions/doc/2071>; UNSC 2085 (Aralık 20, 2012). <http://unscr.com/en/resolutions/2085>.

⁵³ European Union External Action Service [EEAS], "Common Security and Defence Policy European Union Training Mission – Mali," Factsheet, 2020, https://eutmmali.eu/wp-content/uploads/2020/12/EUTM_Mission_Factsheet_EV-1.pdf.

AB Konseyi tarafından 2017'de AB'nin askeri yönetim merkezi olarak oluşturulan Askeri Planlama ve Yönetim Kapasitesi (MPCC) Mali'deki askeri misyonun idaresini üstlenmiştir. AB'nin kriz yönetim yapısının gelişmesine de imkân tanıyan MPCC, AB'nin 2016'da açıkladığı güvenlik ve savunma alanlarındaki küresel stratejisiyle uyumlu olarak öncelikli alanları çatışma ve krizlere müdahale, partnerlerle kapasite geliştirme ve AB'yi ve vatandaşlarını koruma olarak tanımlamıştır.⁵⁴

AB'nin Mali'de üçüncü harekete geçme kabiliyeti ise sivil misyon şeklinde tezahür etmiştir. Barış inşa alanında faaliyet gösteren Mali'deki ilk sivil misyonu olan EUCAP (AB Kapasite Geliştirme Misyonu) Mali hükümetinin çağrısıyla 2014'te oluşturmuştur. Misyon temel olarak, Mali'de iç güvenlik güçlerini (jandarma, polis, ulusal muhafız) desteklemeyi hedeflemektedir.⁵⁵ Görevleri arasında devlet otoritesini yeniden inşa ederek ulusal güvenliği sağlamak, sivil toplum ile güvenlik güçleri arasındaki güveni, diyalogu ve işbirliğini sağlamak ve insan hakları ve toplumsal cinsiyet alanlarında projeler geliştirmek yer alır. Bu kapsamda 9000 güvenlik görevlisine eğitim verilmiştir.⁵⁶ Misyon, barış inşasının güvenlik (terörizm, sınır güvenliği ve organize suçlarla mücadele) alanına odaklıdır. EUCAP eğitimlerinin de %95'i teknik eğitime odaklanmaktadır.

AB ve Fransa, Mali'deki çatışma çözümünde siyasi irade ve harekete geçme kabiliyetlerini çatışma önleme, barış koruma ve barış inşası aşamalarında ortaya koymuştur. Bu çerçevede EUTM'nin Afrika'da ve spesifik olarak Sahel bölgesinde çatışmanın durdurulmasına odaklanırken, AB'nin güvenliği ile doğrudan bağlantılı terörle mücadele, istikrar sağlama ve AB vatandaşlarının güvenliğini sağlama amaçlarını merkezde tuttuğu görülmektedir.

⁵⁴ European Council and the Council of the European Union, "EU defence cooperation: Council establishes a Military Planning and Conduct Capability (MPCC)," Press Release, 2017, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/06/08/military-mpcc-planning-conduct-capability/>; International Security Sector Advisory Team, "European Union Training Mission in Mali (EUTM)," Erişim Tarihi: Kasım 21, 2020, <https://issat.dcaf.ch/Share/People-Organisations/Organisations/European-Union-Training-Mission-in-Mali>.

⁵⁵ The Council of the European Union, "Council Decision 2014/219/CFSP of 15 April 2014 on the European Union CSDP mission in Mali (EUCAP Sahel Mali)," *Official Journal of the European Union* L 113/21 (2014).

⁵⁶ European Union External Action Service [EEAS], "Civilian mission Mali EUCAP Sahel Mali," Factsheet, 2020 Şubat, https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/eucap-sahel-mali_eng.

2. Fon Sağlama Kabiliyeti

İnsani gelişmişlik endeksinde 184. sırada yer alan Mali’de çatışmadan etkilenen halkın acil insani ihtiyaçların karşılanmasında AB yardımları önemli bir yer teşkil etmektedir.⁵⁷ IcSP (2015-2019), Mali’de büyük kısmı kısa vadeli hızlı müdahale eylemlerini içeren 52 milyon avro değerinde 21 projeye hibe sağlamıştır. Bu çerçevedeki projeler, kadının güçlendirilmesi, çatışma ve çocuk, medya, güvenlik reformları, doğal kaynaklar, yeniden inşa ve yeniden yapılandırma gibi konulara odaklanmaktadır. Çatışma önleme ve barış inşası çerçevesindeki orta vadeli projelerde çatışma çözümü, güvenlik güçlerinin geliştirilmesi, ekonomik canlanma, travma sonrası iyileşme ve diyalog konularında projeler yer almaktadır. Ayrıca terörle ve şiddet içeren aşırılıkla mücadele alanındaki projeler de uzun vadeli projeler arasındadır.⁵⁸

AB, 2013’te yapılan seçimleri gözlemlemek amacıyla bir Gözlem Misyonu ile barış inşasının yönetim alanında rol oynamaktadır. Fransa ile düzenlenen Donörler Konferansında Mali’ye aktarılmak üzere 3,25 trilyon avro toplanmıştır.⁵⁹ Avrupa Kalkınma Fonu, eğitim, gıda güvenliği, ulaşım, iş imkanlarının geliştirilmesi ve iyi yönetim alanlarının güçlendirilmesi ve böylece barışın konsolide edilmesi ve devlet reformu amacıyla Mali’ye 2014-2020 döneminde 665 milyon Euro hibe vermiştir.⁶⁰ AB, 2012’den itibaren Mali’ye 362 milyon avro, 2020 yılında ise 29,6 milyon avro değerinde insani yardımda bulunmuştur.⁶¹ AB Afrika için Acil Güven Fonu 12 projeye Mali’ye 214 milyon avro hibe sağlamıştır. Bu projeler çatışma önleme ve yönetim, göç yönetimi, dayanıklılığı güçlendirmek ve

⁵⁷ UN Development Programme, “Mali Human Development Indicators 2020,” Human Development Reports, Erişim Tarihi: Aralık 8, 2020, <http://hdr.undp.org/en/countries/profiles/MLI>.

⁵⁸ European Commission [EC], “IcSP map,” Service for Foreign Policy Instruments (FPI), Erişim Tarihi: Kasım 20, 2020, <https://icspmap.eu>.

⁵⁹ European Union External Action Service [EEAS], “Mali and the EU,” EU Relations with Country, 2016b, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/11062/mali-and-eu_en.

⁶⁰ European Commission [EC], “Mali,” International Cooperation and Development, Erişim Tarihi: Kasım 21, 2020a, https://ec.europa.eu/international-partnerships/where-we-work/mali_en.

⁶¹ European Commission [EC], “European Civil Protection and Humanitarian Aid Operation Mali,” Factsheet, Erişim Tarihi: Kasım 21, 2020b, https://ec.europa.eu/echo/where/africa/mali_en#:~:text=The%20EU%20has%20provided%20more,amounts%20to%20%E2%82%AC29.6%20million.&text=Every%20year%2C%20the%20EU%20contributes,acute%20malnutrition%20throughout%20the%20country_

ekonomiyi ve iş imkanlarını geliştirme şeklinde dört başlıkta toparlanabilir.⁶² Çatışmalar nedeniyle 139 bin kişi komşu ülkelere göç ederken ülke içinde 700 bin kişi yerinden edilmiştir. Avrupa Sivil Koruma ve İnsani Yardım Operasyonları Genel Müdürlüğü (ECHO) temel insani ihtiyaçların ve mülteci ve yerinden edilenlere yönelik projelerle 2012'den itibaren 362 milyon avro insani yardımda bulunmuştur. Buna ek olarak 2020'de tüm dünyada etkili olan ve sağlığa erişim, gıda güvenliği ve eğitim alanlarında büyük zorluklara neden olan COVID-19 salgınına dönük eylemler de geliştirmiştir.⁶³

AB'nin en güçlü olduğu alanlardan biri *fon sağlama kabiliyetidir*. Mali'de çatışmaların başladığı tarihten itibaren geliştirdiği projeler ile barış inşasının özellikle sosyo-ekonomik kalkınma ve yönetim alanlarına hibe sağlamaktadır. AB'nin fon sağlama kabiliyetinin gücü, bu alanın en az insani ve siyasi maliyetli alan olmasından kaynaklanmaktadır. AB sağladığı fon ve hibelerle, hem çatışma çözümü alanında etkili bir aktör olma rolünü hayata geçirmektedir hem de AB'nin güvenliğini tehdit edebilecek terör ve sınır ötesi suçlar gibi eylemlerle AB sınırları dışındaki mücadelesini sürdürmektedir. Bu süreçte AB, minimum risk ile güçlü olduğu alanlara yoğunlaşarak çatışma çözümü aktörü olma hedeflerini gerçekleştirmektedir.

3. İşbirliği ve Koordinasyon Kabiliyeti

AB, Mali'deki çatışma çözümü sürecini BM, bölgesel örgütler ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği ve koordinasyon içinde sürdürmektedir. Bu işbirliklerinden ilki AB, BM, Afrika Birliği ve Batı Afrika Devletleri Ekonomi Topluluğu (ECOWAS) tarafından oluşturulan Mali için ortak görev gücüdür.⁶⁴ AB, daha sonra Cezayir liderliğinde oluşturulan arabulucu ekibinde Burkina Faso, Moritanya, Nijer, Çad, ECOWAS, BM, İslam İşbirliği Teşkilatı ve Afrika Birliği ile yer almıştır. AB, bu süreci Mali devletiyle koordineli şekilde sürdürmektedir. Nitekim Mali hükümetinin çağrısı ile oluşturulan AB askeri misyonu da bu bağlamda meşru bir zemine oturmaktadır. Ancak Mali hükümetinin varlığının risk altında olduğu bir

⁶² European Commission [EC], "EU Emergency Trust Fund for Africa," Erişim Tarihi: Kasım 25, 2020c, https://ec.europa.eu/trustfundforafrica/region/sahel-lake-chad/mali_en.

⁶³ European Commission [EC], "European Civil Protection and Humanitarian Aid Operation Mali".

⁶⁴ UN Security Council, Resolution 2100, Mali, S/RES/2100, (April 25, 2013), <http://unscr.com/en/resolutions/2100>.

ortamda yaptığı bu yardım çağrısının yerel otoriteler ve halk tarafından ne ölçüde meşru görülerek kabul edildiği ayrı bir tartışmanın konusudur.

AB, devletlerin ve bölgesel örgütlerin yanı sıra IcSP bünyesindeki projelerde sivil toplum kuruluşlarıyla⁶⁵ da işbirliği içindedir. Bu aktörlerin büyük bir kısmı AB ülkelerinde yer alan STK'lardan oluşmaktadır. EUTM, Mali ordusu, BM ve ECOWAS ile yakın temas halindedir.⁶⁶ AB, BMGK'nin 2085 sayılı kararıyla yetkilendirilen AFISMA ve 2013'te yetkileri BM Mali Çok Boyutlu Entegre İstikrar Misyonu'na (MINUSMA) devredilen uluslararası misyonu mali ve lojistik açısından desteklemiştir. MINUSMA ile EUTM iki haftada bir toplanarak istihbarat paylaşımı, gayriresmî kanallarla doğrudan iletişim ve bilgi değiş tokuşu ile koordinasyonu sağlanmıştır.⁶⁷

B. Orta Afrika Cumhuriyeti

Eski bir Fransa sömürgesi olan Orta Afrika Cumhuriyeti (OAC) 1960 yılında bağımsızlığını ilan etmiş; ancak kuruluşundan itibaren ülkede siyasal istikrar sağlanamamıştır. 1990'lara kadar otoriter tek parti rejimi ile idare edilen OAC'de ilk çok partili seçim 1993'te gerçekleştirilse de 2001 yılındaki askeri darbe ve ülke içi silahlı çatışmalar istikrarın sağlanmasına engel olmuştur.⁶⁸ 2003 yılında Çad'ın desteğiyle iktidarı ele geçiren François Bozizé, ulusal uzlaşma sürecini başlatmaya çalışmış, ancak çok sayıda isyan ortaya çıkmıştır. 2004-2007 yılları arasındaki iç savaş sonunda 2007'de barış anlaşması imzalanmıştır. Aynı dönemlerde Darfur'daki çatışmalardan etkilenen ülke, barış anlaşması sonrası istikrarı korumakta zorlanmıştır. 2012'de Selaka ittifakı bir isyan başlatmış, 2013'te kısa süreli ateşkes sağlansa da taraflar tekrar çatışmaya dönmüştür. Seleka İttifakının Bozizé'ye

⁶⁵ LuxDev (Lüksemburg), Fondation Hirondelle(İsviçre), Civipol (Fransa), Green String Network (Nairobi), Expertise France (Fransa), Dansk Flygtningehjælp (DFH)(Danimarka), United Nations Office for Project Services (UNOPS), Electoral Institute of Southern Africa (EISA) (Güney Afrika), Handicap International (Fransa), Cooperazione per lo Sviluppo dei Paesi Emergenti (COSPE),(İtalya), UNDP.

⁶⁶ European Union External Action Service [EEAS], "Common Security and Defence".

⁶⁷ Hylke Dijkstra ve diğerleri, "Partners in conflict prevention and peacebuilding: How the EU, UN and OSCE exchange civilian capabilities in Kosovo, Mali and Armenia," EU-CIVCAP Report, DL 4.2, 2017, https://eucivcap.files.wordpress.com/2017/09/eucivcap_deliverable_4-2.pdf.

⁶⁸ Peace Insight, "Central African Republic," Erişim Tarihi: Aralık 5, 2020, <https://www.peaceinsight.org/en/locations/central-african-republic/?location=central-african-republic&theme>.

görev bırakmasının ardından cumhurbaşkanı olan Michel Djotodia, Seleka'yı feshetmiştir. Ancak Bozizé yanlıları ile Selaka arasında çatışmalar, Hristiyan- Müslüman çatışmasına dönüşerek devam etmiştir. 2017 yılında barış görüşmeleri tekrar başlatılmıştır.⁶⁹

1. Harekete Geçme Kabiliyeti

AB ile OAC 1957 yılından bu yana ikili ilişkilerini sürdürmelerine rağmen AB, OAC'deki çatışmaların çözümü sürecine uzun süre doğrudan müdahil olmamıştır. AB'nin OAC'deki çatışma çözümü girişimleri 2007'de başlasa da esasen 2012'den sonra görünürlük kazanmıştır. AB sürece sivil ve askeri misyonlar ve sınırlı arabuluculuk desteği ile dahil olurken AB üyesi Fransa, askeri operasyon ile sürece katılmıştır.

OAC'de, farklı dönemlerde pek çok arabuluculuk girişimi olduğu görülmektedir. Bu faaliyetler sırasıyla 2004-2007 çatışmalarından sonraki dönem ve 2012 isyanlarından sonraki arabuluculuk girişimleri dönemi olarak kümelenebilir. AB, her iki dönemde de arka planda durmayı tercih etmiştir.

İlk dönem, 2007 barış anlaşmasına giden süreci ifade etmektedir. 2002'de Bozizé destekçileri hükümeti devirmiş, bunun üzerine Afrika Birliği, çatışmaların bölgeye yayılması ihtimalinden korkarak başkent Bangui'ye özel resmi temsilci atamıştır. Bu süreçte Avrupa Komisyonu Afrika Birliği ile anlaşma imzalayarak arabuluculuk faaliyetlerinin finansmanını sağlamıştır. AB, bu kapsamda 400.000 avro destek sağlarken kendisi doğrudan arabuluculuk faaliyetinde bulunmamıştır.⁷⁰ Ancak harekete geçme kabiliyetini finansal olarak hızlı bir şekilde gerçekleştirdiği görülebilir. İç savaş, hükümet ve Birlik İçin Demokratik Güçler Birliği arasında 1 Nisan 2007'de "Biraş Barış Anlaşması"nın imzalanması ile son bulmuştur.

İkinci dönem ise 2012 isyanları ile başlayan ve ilk döneme göre AB'nin arabuluculuk bağlamında daha aktif olduğu girişimleri kapsamaktadır. Lizbon Antlaşmasının 2009 yılında yürürlüğe girmesinin en olumlu etkisi,

⁶⁹ Uppsala Conflict Data Program, "Central African Republic," Erişim Tarihi: Aralık 7, 2020, <https://ucdp.uu.se/country/482>.

⁷⁰ Reliefweb, "European Commission to assist African Union in mediation in Central African Republic," News and Press Release IP/02/1965, December 23, 2002, <https://reliefweb.int/report/central-african-republic/european-commission-assist-african-union-mediation-central-african>.

EEAS kapsamında AB Delegasyonunun OAC'de 2010 yılında kurulmuş olmasıdır.⁷¹ 2013 yılında ABD'nin temsilcilerini çekmesinden sonra bir süre çatışma sürecinde sadece Fransa ve AB misyonu yer almıştır.⁷² Bu kapsamda başta Fransa olmak üzere AB Delegasyonunun barışın tesisindeki rolü önem teşkil etmektedir. Arabulucu ekibi, hükümetin çağrısıyla ülkenin gelecekteki siyasal diyalog ve barış süreci için yapılan atölyeye katkıda bulunmuştur.⁷³ Ayrıca arabuluculuk faaliyetlerinin sürdürülmesine ekonomik destekte bulunulmuştur.

2014-2016 arasındaki geçiş sürecini takiben düzenlenen seçimlerle 2016'da barış süreci başlamıştır. Ancak yapısal problemlerin varlığı kalıcı çözümün önünde engel teşkil etmiştir.⁷⁴ Nihayet çatışan taraflar; AB'nin dolaylı, Afrika Birliği, Orta Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu (ECCAS) ve BM'nin doğrudan arabuluculuğunda gerçekleştirilen müzakerelerin sonunda 19 Haziran 2017'de "Orta Afrika Cumhuriyeti'nde Barış için Siyasi Anlaşma"yı imzalamıştır.⁷⁵ Ancak, bu uzun süreli olmamış ve 2018'te hükümet ile UPC (*Ali Darass Fulani supporters*) arasında çatışmalar başlamıştır.

AB, 2017 ve 2019'daki arabuluculuk süreçlerinde aktif rol almamakla birlikte Afrika Birliği ile ECCAS'nin arabuluculuk faaliyetlerine finansal destek sağlamıştır.⁷⁶ 2019 yılında Afrika Birliği önderliğinde çatışan 14 grup ve hükümet arasında Hartum'da başlayan barış görüşmeleri sonucunda 15 Şubat 2019'da "Orta Afrika Cumhuriyeti'nde Barış ve Uzlaşma için Siyasi Anlaşması" imzalanmıştır. Kırılğan bir zeminde devam eden barış sürecinde

⁷¹ Delegation of the European Union to Central African Republic. "The Central African Republic and the EU," EU Relations with country, 2016, https://eeas.europa.eu/delegations/central-african-republic/20075/central-african-republic-and-eu_en.

⁷² Yves Buchet de Neuilly, "Presence on the Ground: Expectations, Resources and Tactical Moves in the Negotiation of a UN Peacekeeping Operation in the Central African Republic," *Journal of Intervention and Statebuilding* 13, sayı 3 (2019): 325.

⁷³ European Union External Action Service [EEAS], "EU Mediation Support Team".

⁷⁴ Center for Humanitarian Dialogue, "Mediation and Support for the Peace Process in the Central African Republic," Erişim Tarihi: Kasım 26, 2020, <https://www.hdcentre.org/activities/conflict-mediation-and-support-transitional-justice-central-african-republic/>.

⁷⁵ Sant'Egidio, "Central African Republic: The Ceasefire Agreement and a Road Map for Peace Signed at Sant'Egidio," News, Haziran 20, 2017, <https://www.santegidio.org/pageID/30284/langID/en/itemID/21492/Central-African-Republic-the-ceasefire-agreement-and-a-road-map-for-peace-signed-at-Sant-Egidio.html>.

⁷⁶ International Crises Group, "Central African Republic: Getting from Talks to Peace," Commentary, January 28, 2019, <https://www.crisisgroup.org/africa/central-africa/central-african-republic/central-african-republic-getting-talks-peace>.

ufak çaplı da olsa çatışmalar gerçekleşmiştir. Yılın ilk yarısında 58 bin insan yerinden edilmiş ve 600 bine yakın mülteci komşu ülkelere sığınmıştır. OAC'deki çatışmalarda bugüne kadar 12 bin 489 kişi hayatını kaybetmiştir.⁷⁷

AB'nin harekete geçme kabiliyetinin ikinci yansıması askeri misyonlar ile dahil olduğu barış koruma faaliyetleridir. Çatışmalara rağmen 2007'ye kadar misyon göndermeyen AB, ancak Birao Barış Anlaşması'nın barışı tesis etmedeki başarısızlığı, Darfur'daki çatışmaların bölgede istikrarsızlaştırıcı etkisi ve BM'nin talebiyle askeri misyon gönderme kararı almıştır. Böylece AB, ilk askeri misyonu olan EUFOR Chad/CAR'ı 2008'de Doğu Kongo ve OAC'nin kuzeydoğusunu kapsayacak şekilde göndermiştir. AB'nin bu süreçteki genel tavrı, BM ve Afrika Birliği faaliyetlerini desteklemek ve sürece kademeli olarak eklenmektir. Bu dönemde ayrıca Fransa'nın rolü ve Birliği harekete geçirme çabaları belirgin şekilde ortaya çıkmıştır. AB'nin harekete geçme kabiliyetini gösterdiği bu misyon kapsamı açısından başarılı şekilde oluşturulmuştur. AGSP kapsamındaki misyon, BM personelinin korunmasına katkı, Darfur bölgesinden gelen mültecilerin korunması, insani yardımın ulaştırılması gibi konulara odaklanmaktadır. Misyon; 23 AB üyesi, Hırvatistan, Arnavutluk ve Rusya ile toplamda 26 devletin katılımıyla gerçekleştiğinden AB'nin Afrika'daki en çok uluslu operasyonu olarak anılmaktadır.⁷⁸

Askeri misyon oluşum sürecinde üye devletlerin ortaya koydukları siyasal irade, AB'nin harekete geçme kabiliyetini pozitif yönde etkilemiştir. Ne var ki ilk operasyondaki isteklilik ve çokulusluluk 2009 sonrası süreçte düşme eğilimine girmiştir ve sonraki dört misyonda aynı isteklilik ortaya koyulmamıştır. Bu misyonlarda rol almak konusunda çekimser davranan üye devletler barış inşası sürecinin merkezinde yer almak yerine, merkezde yer alan Afrika Birliği'ne destek olmayı tercih etmiştir.

2014 yılı itibariyle çatışmaların sona erdirilmesi için uluslararası çabalar ön plana çıkmaya başlamıştır. Buna göre ilk olarak Fransa ve BM'nin desteğiyle Afrika Birliği önderliğinde askeri operasyonlar

⁷⁷ Uppsala Conflict Data Program, "Central African Republic,"

⁷⁸ Cristina Churrua, "EUFOR Chad/CAR Mission on the Protection of Civilians: A Distinctive EU Way to Peace Operations," içinde *Managing Crises, Making Peace*, ed. Maria Grazia Galantino ve Maria Raquel Freire, (London: Palgrave Macmillan, 2015): 216.

oluşturulmuştur. BMGK 2149 (2014) sayılı karar ile BM MINUSKA barış gücü bölgeye sevk etmiş, 2134 (2014) sayılı karar ile de AB, EUFOR RCA kapsamında bölgeye ikinci askeri operasyon gücü göndermiştir.⁷⁹ BM'nin bölgedeki öncelikli rolü çatışmaların sona erdirilerek askeri reformların gerçekleşmesini sağlamak iken AB, EUFOR RCA ile risk altındaki nüfusun korunması ve insani yardımların dağıtımı için uygun koşulların oluşturulması için çalışmıştır.

AB üyeleri bölgeye asker gönderme konusunda isteksiz olsalar da Fransa'nın 2013'te başlattığı *Sangaris* operasyonunun ardından EUFOR RCA misyonunu göndermeyi kabul etmişlerdir.⁸⁰ AB, burada temelde BM'nin varlığı ve Fransa'nın Birlik içerisindeki çabaları sonucunda bulunmaktadır. Aslında AB'nin bu operasyondaki isteksizliği ve karar almadaki yetersizliği sıklıkla eleştiri konusu olmuştur. Askeri misyonların giderlerinin ortak bütçeden değil üye devletler tarafından karşılanması, Ukrayna krizi ile aynı döneme denk gelmiş olması ve üye devletlerin çıkarları ile doğrudan uyuşmaması gibi sebeplerle isteksizce toplanan bu misyon OGSP'nin etkililiğinin de eleştirilmesine sebep olmuştur.⁸¹

OAC hükümetinin çağrısıyla EUFOR RCA'nın sona ermesinin ardından, AB 2015 yılında daha uzun vadeli hedefler içeren kısa süreli bir tavsiye misyonu göndermiştir. EUMAM RCA adlı bu üçüncü askeri misyon; güvenliğin sağlanmasına yönelik tavsiye, güvenlik sektörü reformu hazırlıkları ile silahlı kuvvetlere kaynak kullanımı, kapasite inşası ve hesap verilebilirlik konularında desteği içermektedir.⁸² AB bu rolü, BM faaliyetlerine ek olarak sürdürmektedir. BM faaliyetleri bu süreçte genellikle acil ihtiyaçlara çözüm bulmaya odaklandığından AB, misyonları aracılığıyla geçiş sürecinde, yerinden edilmiş kişiler ve sivil toplumun desteklenmesi sürecine yoğunlaşmıştır. OAC'de 2015 seçimleri ile oluşan yeni hükümet,

⁷⁹ Sergio Aguilar, "European Union Military Operations: The Use of Force şn the Central African Republic, Chad, and the Democratic Republic of the Congo," içinde *Guns and Roses Comparative Civil-Military Relations in the Changing Security Environment*, ed. Steven Ratuva, Radomir Compel ve Sergio Aguilar, (Singapore: Palgrave Macmillan, 2019): 266.

⁸⁰ Tim Haesebrouck ve Melanie Van Meirvenne, "EUFOR RCA," 278.

⁸¹ Agnieszka Nimark, "EUFOR RCA: EU force or farce?," *Opinion Europa* 230, Mart 2014, https://www.cidob.org/en/publications/publication_series/opinion/europa/eufor_rca_eu_for_ce_or_farce.

⁸² European Union External Action Service [EEAS], "Central African Republic," Factsheet, 2015, <https://europa.eu/capacity4dev/file/25974/download?token=I-GIVVKy>.

AB'den seçim sonrası güvenlik sektörü reformunu gerçekleştirebilmek için destek istemiştir. 2016'da gönderilen EUTM RCA adlı dördüncü askeri eğitim misyonu 2020-2022 döneminde görevine devam etmektedir.

AB'nin harekete geçme kabiliyetinin üçüncü göstergesi 2019'da oluşturulan sivil misyondur.⁸³ OAC'nin çağrısı üzerine oluşturulan ilk sivil misyon EUAM RCA ile ülkede güvenlik sektörü reformunu sağlaması ve iç güvenlik güçlerine destek olması amaçlanmaktadır. EUAM'dan ayrıca eşitlik, etnik ve dini ayrımcılık, sivillerin korunması hususlarına dikkat ederek uluslararası insani hukuk ve insan haklarını teşvik etmesi beklenmektedir. Ağustos 2020'de bölgeye yerleşen ve oldukça yeni olan bu misyonun faaliyetleri hakkında şu anda yeterli veri bulunmamaktadır.

AB, Mali'de olduğu gibi OAC'de de Fransa'nın teşvikiyle çatışma önleme, barış koruma ve barış inşasının güvenlik alanlarında harekete geçme kabiliyetini ortaya koymuştur. Oluşturduğu askeri ve sivil misyonlarla özellikle güvenliğe odaklanan AB'nin arabuluculuk faaliyeti oldukça sınırlı kalmıştır.

2. Fon Sağlama Kabiliyeti

AB, OAC'deki en büyük fon sağlayıcı aktörlerden biri konumundadır. Kurumsal kapasitelerin geliştirilmesi ve uzun vadeli kalkınmanın desteklenmesi amacıyla, ilk AB Güven Fonu (*Békou Trust Fund*) 2014 yılında oluşturulmuştur. Ayrıca oluşturulan Ulusal Gösterge Planı (2016-2020), 17 Kasım 2016'da gerçekleşen Brüksel Konferansında oluşturulan OAC'nin Ulusal Kurtarma ve Barış İnşası Planı ile uyumlu hale getirilmiştir.⁸⁴ Bu plan üç temel sütuna dayanmaktadır: “barış, güvenlik ve uzlaşımın desteklenmesi; devlet ve halk arasındaki sosyal sözleşmenin yenilenmesi; üretici sektörlerin ekonomik olarak kurtarılması ve desteklenmesi”.⁸⁵

⁸³ The Council of the European Union, “Council Decision (CFSP) 2019/2110 of 9 December 2019 on the European Union CSDP Advisory Mission in the Central African Republic (EUAM RCA),” *Official Journal of the European Union* L 318/141 (2019).

⁸⁴ Delegation of the European Union to Central African Republic. “The Central African”.

⁸⁵ European Commission [EC], “Central African Republic,” International Cooperation and Development, 2020d, https://ec.europa.eu/international-partnerships/where-we-work/central-african-republic_en.

AB'nin OAC'ye yönelik politikaları esas itibarıyla fon sağlama kabiliyetinin bir göstergesidir. AB; ekonomik, sosyal ve insani krizler ile demokratik geçiş süreci kaynaklı sorunların çözümünde çok yönlü bir yaklaşım sergilemektedir. Bu kapsamda insani destek için ECHO, kalkınma için "Avrupa Kalkınma Fonu" ile OAC'ye desteğini sürdürmüştür. Bütün bu fonlar ile toplamda toplumun %40'ına temel sağlık hizmetleri sağlanmış, 19 bin gelir artırıcı faaliyet desteklenmiş, yerinden edilmiş 40 bin kişiye destek sağlanmış, 1 milyon küçük ölçekli çiftçi desteklenmiş, 68 bin kadının sosyo-ekonomik entegrasyonu sağlanmış ve 107 bin kişi çatışma önleme ve barış inşası faaliyetlerinden yararlanmışır.⁸⁶

AB, Güven Fonu kapsamında fon sağlama kabiliyeti ile ülkeye 2014-2020 yılları arasında toplam 442 milyon avroluk destek sağlamıştır.⁸⁷ Bütün bu fonlar bir arada değerlendirildiğinde OAC'ye yapılan destek 775 milyon avrodur.⁸⁸ AB fonlarının daha çok bölgenin istikrarı ve uzun vadeli dönüşümüne odaklanacak şekilde organize edildiği anlaşılmaktadır.

AB ayrıca IcSP kapsamında OAC'ye bugüne kadar 27 ayrı proje ile fon sağlamıştır. OAC'nin dahil olduğu projelerin toplam değeri 144.125.804 avro iken; OAC'ye aktarılan miktar 76.051.237 avrodur. Bu projelerde AB, pek çok partner kuruluş ile birlikte hareket ederek ülkenin kapsamlı dönüşümü, çatışma çözümü ve barış inşası, acil ihtiyaçlara erişim, yerinden edilmiş toplulukların temel ihtiyaçlarının karşılanması, anayasa referandumu, arabuluculuk faaliyetlerine destek, sivil toplumun desteklenmesi, güvenlik sektörü reformu, demokratik katılımın desteklenmesi, devlet otoritesinin yeniden tesisinin sağlanması gibi konulara ilişkin yardım ve koordinasyon faaliyetlerinin yürütülmesini sağlamaya çalışmaktadır. Sivil toplumun ve şeffaf seçimlerin desteklenmesi gibi çeşitli öğeler AB fonlarının ana argümanını oluşturmaktadır.⁸⁹ AB, fon sağlama kabiliyetini etkin şekilde kullanarak, çatışma sonrası yeniden yapılanma ve barış inşası alanlarına nüfuz etmektedir.

⁸⁶ European Commission [EC], "Békou Trust Fund," International Cooperation and Development, 2020e, https://ec.europa.eu/international-partnerships/programmes/bekou-trust-fund_en.

⁸⁷ European Commission [EC], "Central African Republic".

⁸⁸ European Commission [EC], "European Civil Protection and Humanitarian Aid Operation Central African Republic," Factsheet, Erişim Tarihi: Aralık 5, 2020f, https://ec.europa.eu/echo/where/africa/central-african-republic_en.

⁸⁹ European Commission [EC], "IcSP map,"

3. İş Birliği ve Koordinasyon Kabiliyeti

AB, OAC ile ilişkilerinde askeri araçlardan ziyade sivil araçların kullanımını ve bu kapsamda çatışmanın çözümünde bölgesel aktörlerin rol almasını sağlayarak daha güçlü bir yapıya kavuşmalarını desteklemektedir. EUFOR Chad/RCA ve EUFOR RCA gibi BM talebiyle oluşturulan askeri misyonlar da sivillerin korunması ve yardımların iletimi gibi sivil odaklı olarak oluşturulmuşlardır. Bununla birlikte sürecin sürdürülmesi ve gerekli altyapının oluşturulması için hükümetin talebi üzerine bölgeye tavsiye ve eğitim misyonları gönderilmiştir. Bu misyonlar verdikleri eğitimlerle ülkedeki altyapının dönüşümünü desteklemektedir. AB, misyon kapasitesinin oluşumu konusunda işbirliğine açık bir aktördür. Örneğin, EUTM RCA'ya Bosna Hersek, Brezilya, Fransa, Gürcistan, İtalya, Litvanya, Polonya, Portekiz, Romanya, Sırbistan, İspanya ve İsveç destek vermektedir. Askeri eğitim misyonlarında bugüne kadar 3400'den fazla askere eğitim verilmiştir.⁹⁰

2019'da oluşturulan EUAM RCA'nın işbirliği partnerleri ise BM, BM MUNISCA Misyonu ve BM Polis Gücü (UNPOL)'dür. BMGK'nin 1325 sayılı kararına uygun olarak toplumsal cinsiyet perspektifi ile kadınların barış ve güvenlik odaklı faaliyetlere katılımı da desteklenmektedir.⁹¹

AB, çatışma çözümünün diğer alanlarında da kurum ve ülkelerle işbirliğine gitmektedir. Barış görüşmelerinde Afrika Birliği ve ECCAS'ın arabuluculuk rolünü benimseyen AB, finansal destek sağlayarak dolaylı olarak barış görüşmelerinde yer almıştır. AB'nin OAC için oluşturduğu Güven Fonu'na ise Fransa, Almanya, Hollanda, İtalya ve İsviçre ayrıca destek sağlamıştır.⁹² IcSP projeleri de doğrudan AB tarafından değil, uygulama ortakları aracılığıyla sürdürülmektedir.⁹³

⁹⁰ European Union Training Mission in Central African Republic, "About Military Training mission in the Central African Republic (EUTM RCA)," About us – structure and organisation. 2016, https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/eutm-rca/3907/about-military-training-mission-central-african-republic-eutm-rca_en.

⁹¹ European Union Advisory Mission in the Central African Republic (EUAM RCA), "Background, facts and figures: the EU advisory mission in the Central African Republic (EUAM RCA)," Factsheet, 2020, https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/euam-rca/83377/background-facts-and-figures-eu-advisory-mission-central-african-republic-euam-rca_en.

⁹² European Commission [EC], "Békou Trust Fund,"

⁹³ European Commission [EC], "IcSP map,"

COVID-19 salgını sonrasında işbirliği ve koordinasyon ihtiyacı artmıştır. Bu kapsamda AB, 2,5 milyar avruluk insani yardım paketi, 3 insani yardım malzemesi taşıyan uçak ve Dünya Gıda Programı aracılığıyla temel malzemeleri içeren yardım iletmiştir.⁹⁴ Bir yandan kırılğan barış anlaşması sonrası gerçekleşen küçük çaplı çatışmalar diğer yandan 2020 Aralık ayında gerçekleşen başkanlık seçimleri, OAC'ye desteğin sürekliliğini gerektirmiştir. Bölgede etkin aktörler olarak Afrika Birliği, ECCAS ve AB özellikle işbirliği içinde insani desteğe olan ihtiyaca odaklanmaktadır.⁹⁵

Sonuç

Bu makalede, AB'nin çatışma çözümü yaklaşımı Mali ve OAC vakalarını üzerinden harekete geçme, fon sağlama ve işbirliği ve koordinasyon kabiliyeti bağlamında analiz edilmektedir. Bu analiz çerçevesine göre, AB'nin çatışma çözümünün farklı safhalarındaki etkinliği değerlendirilmektedir. AB'nin her iki ülkede de çatışma çözümü süreçlerinin bilhassa çatışma önleme, barış inşası ve yeniden yapılanma aşamalarına sahip olduğu geniş dış politika araçlarıyla dahil olduğu görülmektedir.

AB'nin Mali ve OAC'deki harekete geçme kabiliyetinin en somut yansıması sivil ve askeri AB misyonlarıdır. Misyonlar, uluslararası hukuka dayanarak hükümetlerin çağrısı ve BMGK kararları ile oluşturulmuştur. Hem Mali hem de OAC'deki misyonlar çatışma önleme ve barış koruma odaklıdır. Misyonların amaçları arasında insan hakları, cinsiyet eşitliği gibi çatışma sonrası yeniden yapılanma alanları yer alsa da uygulamadaki öncelik terörle mücadele, güvenlik ve devlet otoritesinin sağlanmasına dönektür. Nitekim Mali örneğinde bu durum daha belirgin şekilde ifade edilmektedir. Mali'nin güvenliği, Sahel bölgesinin, Afrika'nın ve nihayetinde AB'nin güvenliği anlamına gelmektedir. Bu çerçevede, AB'nin çıkarları ve güvenliği misyonun temel kaynağını teşkil etmektedir. Dönemin Yüksek Temsilcisi Federica Mogherini'nin "AB sağladığı askeri destek yardımıyla sadece Afrika'nın değil AB'nin de güvenliğine katkıda bulunduğunu" ifade etmesi bu yaklaşımın bir göstergesidir.⁹⁶ Ayrıca çatışmaların şiddetle

⁹⁴ European Commission [EC], "European Civil Protection".

⁹⁵ UNSC, "Peace Operations Chief Urges Central African Republic Actors to Focus on Political Agreement, Inclusive Elections, in Security Council Briefing," Press Release SC/14219, June 22, 2020, <https://www.un.org/press/en/2020/sc14219.doc.htm>.

⁹⁶ European Council and the Council of the European Union, "EU defence cooperation".

yaşandığı iki ülkede AB harekete geçme kabiliyetini aynı ölçüde kullanmamış, OAC'de Mali'ye göre sürece çok daha geç ve çok daha sınırlı dahil olmuştur. OAC'de, askeri misyonlarının yenilenmesi konusunda istikrarsızlık olduğu gözlemlenmektedir. Aslında Fransa eski sömürgelerine dönük askeri operasyon başlatmış ve AB'nin askeri misyonlarını harekete geçiren katalizör güç olmuştur. Ancak Mali'nin petrol, uranyum ve altın gibi doğal kaynaklar bakımından zengin olması ve komşularında bulunan Fransız şirketleri bu ülkedeki istikrarsızlığı Fransa'nın çıkarları için doğrudan bir tehdide dönüştürmüştür. Bu çerçevede, neo-kolonyal güç ilişkisinin yeniden üretilmekte olduğu ve çatışma çözümü mekanizmalarının araçsallaştırıldığı görülmektedir. AB'nin Mali ve OAC'deki arabuluculuk faaliyetleri ise sınırlı ve çoğunlukla dolaylı ekonomik destek şeklinde tezahür etmiştir.

Fon sağlama, AB'nin en güçlü olduğu kabiliyetleri arasındadır. AB bu tehlikesiz ve riski en düşük alana geliştirdiği projeler ile dahil olmaktadır. Yönetişim, demokrasi, cinsiyet eşitliği, sosyo-ekonomik kalkınma ve güvenlik sektöründe reform gibi AB ilkeleriyle uyumlu alanlarda sağladığı fonlarla hem çatışma çözümü rolünü hayata geçirmekte hem de ortak dış politika hedefinde ilerleme kaydetmektedir.

AB'nin işbirliği ve koordinasyon kabiliyeti her iki vakada da güçlüdür. Sürecin hemen her basamağında ulusüstü aktörler, devletler ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği içindedir. Ayrıca Afrika Birliği'ne verdiği finansal destek ile örgütün bölgesel görünürlüğünün artmasına ve kurumsal yapılanmasına destek olmaktadır. Böylece çatışma çözümünün çok aktörlü yapısına uygun ve çok taraflı çözümlere açık bir politika izlemektedir.

Sonuç olarak, AB'nin çatışma çözümünde ortak bir politikaya sahip olmadığı ve bu açıdan vaka bazlı pragmatik bir yaklaşım geliştirdiği görülmektedir. Avrupa kıtasına uzak bir coğrafyadan seçilen bu iki vaka, Birliğin kendi etki alanı dışında güvenlik odaklı bir çatışma çözümü stratejisi sürdürürken ortak dış politika geliştirebildiği alanlara yoğunlaştığını göstermektedir. Sahip olduğu geniş dış politika araçlarıyla etkili bir çatışma çözümü aktörü olma iddiasını sürdüren AB, kendi güvenliğini tehdit eden terör ve sınır ötesi suçlarla AB sınırları dışında mücadele imkânı da bulmaktadır.

Kaynakça

- Aguilar, Sergio. "European Union Military Operations: The Use of Force in the Central African Republic, Chad, and the Democratic Republic of the Congo." içinde *Guns and Roses Comparative Civil-Military Relations in the Changing Security Environment*, editörler Steven Ratuva, Radomir Compel ve Sergio Aguilar, 257-276. Singapore: Palgrave Macmillan, 2019.
- Bindi, Federiga. "European Union Foreign Policy: A Historical Overview." içinde *The Foreign Policy of the European Union Assessing Europe's Role in the World*, editör Federiga Bindi, 13-40. Virginia: The Brookings Institution, 2010.
- Buchet de Neuilly, Yves. "Presence on the Ground: Expectations, Resources and Tactical Moves in the Negotiation of a UN Peacekeeping Operation in the Central African Republic." *Journal of Intervention and Statebuilding* 13, sayı 3 (2019): 323-339.
- Center for Humanitarian Dialogue. "Mediation and Support for the Peace Process in the Central African Republic." 2020. <https://www.hdcentre.org/activities/conflict-mediation-and-support-transitional-justice-central-african-republic/>.
- Charbonneau, Bruno. "What Is So Special about the European Union? EU-UN Cooperation in Crisis Management in Africa." *International Peacekeeping* 16, sayı 4 (2009): 546-561.
- Churruca, Cristina. "EUFOR Chad/CAR Mission on the Protection of Civilians: A Distinctive EU Way to Peace Operations." içinde *Managing Crises, Making Peace*, editörler Maria Grazia Galantino ve Maria Raquel Freire, 216-235. London: Palgrave Macmillan, 2015.
- Delegation of the European Union to Central African Republic. "The Central African Republic and the EU." EU Relations with country, 2016. https://eeas.europa.eu/delegations/central-african-republic/20075/central-african-republic-and-eu_en.
- Directorate General for External Policies of the Union. "CSDP Missions and Operations." In-Depth Analysis PE 603.481, 2020.
- Dijkstra, Hylke, Ewa Mahr, Petar Petrov, Katarina Đokić ve Peter Horne Zartsdahl. "Partners in conflict prevention and peacebuilding: How the EU, UN and OSCE exchange civilian capabilities in Kosovo, Mali and Armenia." EU-CIVCAP Report, DL 4.2, 2017. https://eucivcap.files.wordpress.com/2017/09/eucivcap_deliverable_4-2.pdf.
- Djiré, Moussa, Djibril Sow, Kissima Gakou ve Bakary Camara. "Assessing the Eu's Conflict Prevention and Peacebuilding Interventions in Mali." WOSCAP

Enhancing EU Peacebuilding Capabilities, 2017. <https://www.woscap.eu/documents/131298403/131299900/Mali+-+USJPB.pdf/Mali%20-%20USJPB/index.pdf>.

Dudouet, Véronique ve Matteo Dressler. “From Power Mediation to Dialogue Facilitation: Assessing the European Union’s Approach to Multi-Track Diplomacy.” WOSCAP Enhancing EU Peacebuilding Capabilities, 2016. <https://www.woscap.eu/documents/131298403/131553554/Scoping%2bStudy%2b-%2bMultitrack%2bDiplomacy.pdf/Scoping%20Study%20-%20Multitrack%20Diplomacy/index.pdf>.

European Commission [EC]. “Presidency Conclusions Seville European Council 21 and 22 June 2002.” Haziran 2002. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/DOC_02_13.

———. “The Instrument contributing to Stability and Peace responds rapidly to crises, builds peace and prevents conflict around the World.” Service for Foreign Policy Instruments (FPI), 2020. https://ec.europa.eu/fpi/what-we-do/instrument-contributing-stability-and-peace-preventing-conflict-around-world_en.

———. “IcSP map.” Service for Foreign Policy Instruments (FPI), 2020. <https://icspmap.eu>.

———. “Mali.” International Cooperation and Development, 2020a. https://ec.europa.eu/international-partnerships/where-we-work/mali_en.

———. “European Civil Protection and Humanitarian Aid Operation Mali.” Factsheet, 2020b. https://ec.europa.eu/echo/where/africa/mali_en#:~:text=The%20EU%20has%20provided%20more,amounts%20to%20%E2%82%AC29.6%20million.&text=Every%20year%2C%20the%20EU%20contributes,acute%20malnutrition%20throughout%20the%20country.

———. “EU Emergency Trust Fund for Africa.” 2020c. https://ec.europa.eu/trustfundforafrica/region/sahel-lake-chad/mali_en.

———. “Central African Republic.” International Cooperation and Development, 2020d. https://ec.europa.eu/international-partnerships/where-we-work/central-african-republic_en.

———. “Bêkou Trust Fund.” International Cooperation and Development, 2020e, https://ec.europa.eu/international-partnerships/programmes/bekou-trust-fund_en.

———. “European Civil Protection and Humanitarian Aid Operation Central African Republic.” Factsheet, 2020f. https://ec.europa.eu/echo/where/africa/central-african-republic_en.

- European Council and the Council of the European Union, “EU defence cooperation: Council establishes a Military Planning and Conduct Capability (MPCC).” Press Release, 2017. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/06/08/military-mpcc-planning-conduct-capability/>.
- European Defence Agency. “Capability Development Plan.” Erişim Tarihi: Haziran 15, 2021, <https://eda.europa.eu/what-we-do/all-activities/activities-search/capability-development-plan>.
- European Union Advisory Mission in the Central African Republic (EUAM RCA), “Background, facts and figures: the EU advisory mission in the Central African Republic (EUAM RCA).” Factsheet, 2020. https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/euam-rca/83377/background-facts-and-figures-eu-advisory-mission-central-african-republic-euam-rca_en.
- European Union External Action Service [EEAS]. “EU Conflict Early Warning System.” Factsheet, 2014a. http://www.eeas.europa.eu/archives/docs/cfsp/conflict_prevention/docs/201409_factsheet_conflict_earth_warning_en.pdf.
- . “EU Mediation Support Team.” Factsheet, 2014b. http://www.eeas.europa.eu/archives/docs/factsheets/docs/factsheet_eu-mediation-support-team_en.pdf.
- . “Central African Republic.” Factsheet, 2015. <https://europa.eu/capacity4dev/file/25974/download?token=I-GIVVKy>.
- . “Instrument contributing to Stability and Peace (IcSP).” Policy – Activity, 2016a. https://eeas.europa.eu/topics/instrument-contributing-stability-and-peace-icsp/422/instrument-contributing-stability-and-peace-icsp_en.
- . “Mali and the EU.” EU Relations with Country, 2016b, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/11062/mali-and-eu_en.
- . “Joint Declaration on the Implementation of the Agreement on Peace and Reconciliation in Mali from the Algiers Process.” Joint Statements, 2017. https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/22244/joint-declaration-implementation-agreement-peace-and-reconciliation-mali-algiers-process_en.
- . “Common Security and Defence Policy European Union Training Mission – Mali.” Factsheet, 2020. https://eutmmali.eu/wp-content/uploads/2020/12/EUTM_Mission_Factsheet_EV-1.pdf.
- . “Civilian mission Mali EUCAP Sahel Mali.” Factsheet, 2020 Şubat. https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/eucap-sahel-mali_eng.
- European Union Training Mission in Central African Republic. “About Military Training mission in the Central African Republic (EUTM RCA).” About us –

structure and organisation. 2016, https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/eutm-rca/3907/about-military-training-mission-central-african-republic-eutm-rca_en.

“Fransa'dan Mali'de İslamcılara karşı askeri müdahale.” *BBC*, Ocak 12, 2013. https://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/01/130112_france_mali.

Gebhard, Carmen. “The Institutional nature of the EU as a Global Conflict Manager.” içinde *The European Union As A Global Conflict Manager*, editörler Richard G. Whitman ve Stefan Wolff, 23-32. The USA and Canada: Routledge, 2012.

Giegerich, Bastian. “Chapter Two: Military and Civilian Capabilities for EU-led Crisis-Management Operations.” *Adelphi Series* 50 (2010): (41-58).

Haesebrouck, Tim ve Melanie Van Meirvenne. “EUFOR RCA and CSDP Crises Management Operations: Back on Track?.” *European Foreign Affairs Review* 20, sayı 2 (2015): 267-286.

Herrberg, Antje. “International Peace Mediation: a new crossroads for the European Union.” DCAF Brussels- ISIS Europe, Europe Crisis Management Papers Studies, 2012. https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/International_Peace_Mediation.pdf.

International Crises Group. “Central African Republic: Getting from Talks to Peace,” Commentary, January 28, 2019, <https://www.crisisgroup.org/africa/central-africa/central-african-republic/central-african-republic-getting-talks-peace>.

International Security Sector Advisory Team. “European Union Training Mission in Mali (EUTM).” 2020. <https://issat.dcaf.ch/Share/People-Organisations/Organisations/European-Union-Training-Mission-in-Mali>.

Jayasundara-Smits, Shyamika. “Bracing the wind and riding the norm life cycle: inclusive peacebuilding in the European capacity building mission in Sahel–Mali (EUCAP Sahel–Mali).” *Peacebuilding* 6, sayı 3 (2018): 233-247.

Lundgren, Magnus. “Conflict management capabilities of peace-brokering international organizations, 1945–2010: A new dataset.” *Conflict Management and Peace Science*, (2015): 1-26.

McCormick, John. *Avrupa Birliği Siyaseti*. Ankara: Liberte Yayınları, 2015.

Manners, Ian. “Normative Power Europe: A contradiction in terms?.” *Journal of Common Market Studies* 20, sayı 2 (2002): 235-258.

- Nimark, Agnieszka. "EUFOR RCA: EU force or farce?." *Opinion Europa* 230, Mart 2014, https://www.cidob.org/en/publications/publication_series/opinion/europa/eufor_rca_eu_force_or_farce.
- Olsen, Gorm Rye. "Coherence, Consistency and Political Will in Foreign Policy: The European Union's Policy towards Africa", *Perspectives on European Politics and Society* 9, sayı 2 (2008): 157–171.
- Palm, Trineke ve Ben Crum. "Military operations and the EU's identity as an international security actor." *European Security* 28, sayı 4 (2019): 1-22.
- Peace Insight. "Central African Republic." Erişim Tarihi: Aralık 5, 2020, <https://www.peaceinsight.org/en/locations/central-african-republic/?location=central-african-republic&theme>.
- Peck, Connie. "The Role of Regional Organizations in Preventing and Resolving Conflict", içinde *Turbulent Peace: The Challenges of Managing International Conflict*, editörler Chester A. Crocker, Fen Osler Hampson, Pamela Aall, 561-583. Washington D.C.: United States Institute of Peace Press, 2003.
- Political and Peacebuilding Affairs. "European Union." UN, 2020. <https://dppa.un.org/en/european-union>.
- Ramsbotham, Oliver, Tom Woodhouse ve Hugh Miall. *Contemporary Conflict Resolution*. Cambridge: Polity Press, 2015.
- Reliefweb. "European Commission to assist African Union in mediation in Central African Republic." News and Press Release IP/02/1965, December 23, 2002, <https://reliefweb.int/report/central-african-republic/european-commission-assist-african-union-mediation-central-african>.
- Rouppert, Bérange. "EUTM Mali: A Rapid Response Operation Launched in an Open Conflict." içinde *Managing Crises, Making Peace*, editörler Maria Grazia Galantino ve Maria Raquel Freire, 236-254. London: Palgrave Macmillan, 2015.
- Sant'Egidio. "Central African Republic: The Ceasefire Agreement and a Road Map for Peace Signed at Sant'Egidio." News, Haziran 20, 2017. <https://www.santegidio.org/pageID/30284/langID/en/itemID/21492/Central-African-Republic-the-ceasefire-agreement-and-a-road-map-for-peace-signed-at-Sant-Egidio.html>.
- Shepherd, Alistair J.K.. "Transforming CSDP for Global Conflict Management." içinde *The European Union As A Global Conflict Manager*, editörler Richard G. Whitman ve Stefan Wolff, 33-50. The USA and Canada: Routledge, 2012.

- The Council of the European Union. “European Security Strategy.” 15895/03. (2003). <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15895-2003-INIT/en/pdf>.
- . “Council Conclusions on Conflict Prevention.” (Haziran 2011). https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/122911.pdf.
- . “Council conclusions on Common Security and Defence Policy.” (Kasım 2013). https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/139719.pdf.
- . “Council conclusions on the EU's comprehensive approach.” (Mayıs 2014). <https://www.consilium.europa.eu/media/28344/142552.pdf>.
- . “Council Decision 2014/219/CFSP of 15 April 2014 on the European Union CSDP mission in Mali (EUCAP Sahel Mali).” *Official Journal of the European Union* L 113/21 (2014).
- . “Council Decision (CFSP) 2019/2110 of 9 December 2019 on the European Union CSDP Advisory Mission in the Central African Republic (EUAM RCA).” *Official Journal of the European Union* L 318/141 (2019).
- The European Parliament and the Council of the European Union. Regulation (EU) No 230/2014 of the European Parliament and of the Council (2014). https://ec.europa.eu/fpi/sites/fpi/files/documents/140311_icsp_reg_230_2014_en.pdf.
- UN Development Programme. “Mali Human Development Indicators 2020.” Human Development Reports, 2020. <http://hdr.undp.org/en/countries/profiles/MLI>.
- UN Peacekeeping. “Reinforcing the UN-EU Strategic Partnership on Peace Operations and Crisis Management: Priorities 2019-2021.” Joint Press Statement, 2018. <https://peacekeeping.un.org/en/reinforcing-un-eu-strategic-partnership-peace-operations-and-crisis-management-priorities-2019-2021>.
- UNSC, Resolution 2100, Mali, S/RES/2100, (April 25, 2013), <http://unscr.com/en/resolutions/2100>.
- . “Peace Operations Chief Urges Central African Republic Actors to Focus on Political Agreement, Inclusive Elections, in Security Council Briefing.” Press Release SC/14219, June 22, 2020, <https://www.un.org/press/en/2020/sc14219.doc.htm>.
- Uppsala Conflict Data Program. “Central African Republic.” Erişim Tarihi: Aralık 7, 2020, <https://ucdp.uu.se/country/482>.

White, Brian. *Understanding European Foreign Policy*. Great Britain: Palgrave, 2001.

Whitman, Richard G. ve Stefan Wolff. “The European Union as a global conflict manager: capabilities and context in an interdependent World.” içinde *The European Union As A Global Conflict Manager*, editörler Richard G. Whitman ve Stefan Wolff, 3-19. The USA and Canada: Routledge, 2012.